

УДК 657.6

Хаймьонова Н. С.

здобувач,

Львівська комерційна академія, м. Львів

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА: ОБ'ЄКТИ ТА ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Здійснено огляд теоретичних підходів до визначення системи внутрішнього контролю підприємства. За результатами проведених досліджень сформовано логіко-структурну методичну модель внутрішнього контролю витрат підприємства у складі об'єктів, інформаційних джерел, методичних прийомів та способів узагальнення результатів контролю. Визначено об'єкти та систематизовано джерела інформації внутрішнього контролю витрат підприємства.

Ключові слова: витрати, внутрішній контроль, об'єкти, джерела інформації

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки будь-який економічний суб'єкт має свою цільову функцію, яка реалізується та досягається за допомогою ефективного управління. Однією з функцій управління окремим суб'єктом є внутрішній контроль. З метою забезпечення ефективного управління діяльністю підприємства, підвищення його рентабельності, збереження активів тощо необхідний чіткий механізм контролю за господарськими операціями, фактами, явищами та витратами діяльності зокрема. Зазначені процеси повинні давати змогу всім учасникам системи управління отримувати та використовувати у процесі прийняття рішень достовірну облікову інформацію, що залежить від ефективності діючої системи контролю. У методичній моделі внутрішнього контролю витрат підприємства важливе значення має чітке, обґрунтоване та правильне визначення об'єктів та інформаційних джерел.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації та методики внутрішнього контролю витрат підприємства розглядали у своїх наукових працях як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Б. І. Валуєв, Ф. Ф. Бутинець, П. О. Куцик, Т. А. Бутинець, Т. В. Ковтун, Л. Г. Столяр, М. Д. Корінько, Ю. М. Футоранська, М. В. Мельник [1-7] та ін.

Дуже важливим з погляду теорії і практики є визначення терміну «внутрішній контроль» адже від нього залежить правильне розуміння його мети, об'єктів, суб'єктів,

функцій, завдань. З цього приводу у спеціальній зарубіжній та вітчизняній літературі не існує єдиної точки зору.

Постановка завдання. Метою роботи є визначення та систематизація за результатами проведених наукових досліджень об'єктів та джерел інформації витрат з метою підвищення ефективності системи внутрішнього контролю підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальним залишається на сьогодні питання організації внутрішнього контролю витрат діяльності, як функції управління підприємством. Основним призначенням контролю як функції управління на підприємстві є забезпечення: планового здійснення виробничого процесу; стандартів якості продукції, що випускається; ефективності діяльності підприємства; фінансової конкурентоспроможності підприємства; гарантій належного виконання управлінського рішення; встановлення зворотного зв'язку в процесі управління.

Система внутрішнього контролю являє собою сукупність організаційних заходів, методик і процедур, що використовує керівництво господарюючого суб'єкта, як засобу для впорядкованого й ефективного ведення фінансово-господарської діяльності, забезпечення збереження активів, виявлення, виправлення та запобігання помилкам і спотворенню інформації, а також своєчасної підготовки достовірної фінансової звітності.

Щодо визначення терміну «внутрішній контроль» у науковців сучасності немає єдиного підходу. Узагальнені результати дефініції терміна «внутрішній контроль» наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Термінологічне визначення поняття «внутрішній контроль»

Автор та джерело опублікування	Визначення терміну
В. Д. Андреев [1]	Внутрішній контроль – система контрольних процедур, план організації і методи управління об'єктом з метою ефективного проведення бізнесу, захисту активів, запобігання помилкам, акуратності облікових перевірок і своєчасного надання фінансової інформації.
Т. А. Бутинець [2]	Внутрішній контроль – це постійна, щоденна робота, яка унеможливує допускання зловживань і дає можливість використовувати ресурси підприємства, включаючи людський капітал, на його користь відповідно до прийнятих планів, а також захищає інтереси працюючих у відповідності до умов колективного договору.

Т. В. Ковтун [3]	Внутрішній контроль – процес, що спрямований на досягнення довгострокових цілей компанії, які є наслідком дії керівництва з планування, організації, моніторингу діяльності суб'єкта господарювання в цілому та її окремих підрозділів.
М. Д. Корінько [4]	Внутрішній контроль – це система заходів, визначених керівництвом підприємства та здійснюваних на підприємстві з метою найбільш ефективного виконання усіма працівниками своїх обов'язків щодо забезпечення і здійснення господарських операцій. Внутрішній контроль визначає законність цих операцій та їх економічну доцільність для зазначеного підприємства.
М. В. Мельник [5]	Внутрішній контроль – форма зворотнього зв'язку, за допомогою якого орган управління організації отримує необхідну інформацію про дійсний стан керованого об'єкта і реалізацію управлінських рішень.
Л. Г. Столяр [6]	Внутрішньогосподарський контроль – це сукупність заходів, що вживають всередині підприємства, які забезпечують запобігання та виявлення операцій з господарськими засобами та джерелами і дій посадових осіб, що суперечать цілям їх діяльності або вимогам чинного законодавства.
Ю. М. Фугоранська [7]	Внутрішній контроль – система заходів, визначених управлінським персоналом підприємства та здійснюваних усіма працівниками з метою забезпечення й здійснення господарських операцій.

У результаті дослідження системи внутрішнього контролю більшістю вітчизняних науковців виділено основні його принципи: системної впорядкованості організації контролю; наближення контролю до об'єкта; ієрархічності контролю; делегування повноважень і відповідальності; взаємодії з іншими функціями; доцільності взаємодії елементів функції контролю.

З огляду на це, внутрішній контроль як функція управління виконуватиме такі завдання: формування інформації щодо процесів, які відбуваються у суб'єкта господарювання; сприяння прийняттю найбільш доцільних управлінських рішень щодо оптимізації витрат; можливість здійснення оцінки правильності прийнятих рішень, своєчасності і результативності їх виконання; можливість своєчасного виявлення та усунення негативних умов і факторів, які призводять до зниження ефективності здійснення виробництва та досягнення поставленої мети; спроможність коригувати діяльність суб'єкта господарювання, його виробничих підрозділів з метою забезпечення підвищення їх ефективності.

Система внутрішнього контролю витрат підприємства повинна мати не формальний, а реальний і систематичний характер. Ознаками такого контролю є:

систематичний контроль всієї фінансово-господарської діяльності підприємства та оперативний контроль за здійсненням витрат і витрачанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Методична модель внутрішнього контролю витрат підприємства включає: об'єкти, інформаційні джерела, методичні прийоми здійснення та способи узагальнення результатів внутрішнього контролю.

Об'єктами внутрішнього контролю є господарські процеси, факти і явища, які в сукупності становлять діяльність суб'єкта господарювання. Об'єкти внутрішнього контролю витрат підприємства можна систематизувати у наступні групи:

1. Дотримання чинного господарського законодавства при здійсненні витрат підприємства.
2. Правильність документального оформлення формування витрат підприємства.
3. Дотримання норм, нормативів та бюджетних (прогнозних) показників при здійсненні витрат підприємства.
4. Раціональність вибору методу обліку витрат і калькулювання собівартості продукції.
5. Правильність методики відображення витрат підприємства у системі бухгалтерського обліку.
6. Достовірність відображення витрат у внутрішній, фінансовій, статистичній та податковій звітності.

Інформаційні джерела внутрішнього контролю витрат підприємства, які забезпечують його своєчасність та ефективність, можна систематизувати у наступні групи:

1. Нормативно-правові акти, що регулюють організацію та методику бухгалтерського обліку витрат підприємства.
2. Облікова політика підприємства.
3. Первинні документи формування витрат відповідно до галузевої спрямованості діяльності підприємства.
4. Облікові реєстри відповідно до обраної форми бухгалтерського обліку.
5. Бюджети, кошториси, звіти про їх виконання та внутрішня звітність підприємства.
6. Фінансова, статистична та податкова звітність підприємства.
7. Узагальнюючі документи результатів внутрішнього контролю.

Правильність вибору та застосування методичних прийомів контролю є також запорукою його ефективності. Методичні прийоми внутрішнього контролю витрат підприємства узагальнено в таблиці 2.

Таблиця 2

Методичні прийоми внутрішнього контролю витрат підприємств

№ з/п	Прийом контролю	Призначення
1.	Арифметична перевірка	Використовується для визначення правильності нарахування та списання інших витрат на фінансові результати підприємства.
2.	Формальна перевірка	Передбачає перевірку правильності оформлення документів (заповнення реквізитів), на основі яких робляться облікові записи.
3.	Нормативно-правова перевірка	Дає змогу встановити законність здійснення господарських операцій. Проводиться в таких випадках: при відображенні витрат в бухгалтерському обліку; під час виявлення порушень в обліку витрат.
4.	Взаємна перевірка	Дозволяє перевірити різні за характером документи, яких знаходить своє відображення одна й та ж сама операція, на предмет їх достовірності й відповідності показникам витрат. Взаємна перевірка використовується внутрішнім контролером для виявлення неправильних бухгалтерських проведення, або проведення які не підтвердженні первинними документами.
5.	Експертна перевірка	Спрямована на виявлення фактів підробок та дописування в первинних документах, підтверджують понесення витрат діяльності.
6.	Зустрічна перевірка	Полягає у співвідношенні одного і того ж самого документа до різних підприємств.
7.	Логічна перевірка	Застосовується під час контролю за нестачею і витратами від псування цінностей, коли необхідно виявити можливі розкрадання та зловживання матеріально відповідальних осіб.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ефективно організована система внутрішнього контролю та налагоджена методика його здійснення дозволяють оперативно виявити відхилення від нормативно-визначених показників витрат та вжити відповідних заходів щодо запобігання їм у наступних періодах діяльності. У складі методичної моделі внутрішнього контролю витрат підприємства важливим є чітке визначення об'єктів контролю і систематизація інформаційних джерел, від обґрунтованості яких залежить ефективність інформаційно-облікового забезпечення системи управління підприємства.

Список використаної літератури

1. Андреев В. Д. Практический аудит: [справ. пособ.] / В. Д. Андреев. М.: Экономика, 1994, – 366 с.
2. Бутинець Т. А. Внутрішній контроль: суть і зміст / Т. А. Бутинець // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – Житомир: 2008. – № 2(44). – С. 31-42.
3. Ковтун Т. В. Система внутрішнього контролю як невід'ємний елемент операційної системи підприємства / Т. В. Ковтун // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 6. – Т. 1. – С. 65-170.
4. Корінько М. Д. Контроль та аналіз діяльності суб'єктів господарювання в умовах її диверсифікації: теорія, методологія, диверсифікація: [монографія] / М. Д. Корінько. – К.: ДП "Інформ-аналіт. Агентство", 2007. – 429 с.
6. Мельник М. В. Ревизия и контроль: [учебник] / М. В. Мельник, А. С. Пантелеев, А. Л. Звездин; [под ред. проф. М. В. Мельник]. – М.: КНОРУС, 2007. – 640 с.
7. Столяр Л. Г. Організація внутрішнього контролю / Л. Г. Столяр / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/stolyar-lg-organizatsiya-vnutrishnego-kontrolyu>.
8. Футоранська Ю. М. Окремі аспекти державного регулювання у сфері внутрішнього фінансового контролю в Україні / Ю. М. Футоранська // Фінансовий контроль. – 2009. – № 2 (31). – С. 20-24.

ХАЙМЕНОВА Н. С. МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ РАСХОДОВ ПРЕДПРИЯТИЯ: ОБЪЕКТЫ И ИСТОЧНИКИ ИНФОРМАЦИИ

Осуществлен обзор теоретических подходов к определению системы внутреннего контроля. По результатам проведенных исследований сформирована логико-структурная методическая модель внутреннего контроля расходов предприятия в составе объектов, информационных источников, методических приемов и способов обобщения результатов контроля. Определены объекты и систематизированы источники информации внутреннего контроля расходов предприятия.

Ключевые слова: расходы, внутренний контроль, объекты, источники информации.

HAYMONOVA N. S. METHODOLOGICAL ASPECTS OF INTERNAL COST CONTROL COMPANY: OBJECTS AND INFORMATION SOURCES

Done overview of theoretical approaches to the definition of internal control of the company. According to the results of research carried out strukutrnun logical and methodological model vnurishnoho cost control company consisting of objects ifnormatsiynyh sources instructional techniques and methods of synthesis of control results. Detected objects and systematized information sources internal control costs.

Keywords: costs, internal control, objects, sources of information.